

IKC HET ZWANENBOS

KERN KINDEROPVANG | OPENBAAR PRIMAIR ONDERWIJS ZOETERMEER

Gedragprotocol

Samen werken aan een fijne en veilige school

Inhoud

Gegevens van de school.....	3
1. Inleiding.....	4
2. Gedragsprotocol.....	5
2.1. Omschrijving niveaus van gedrag en notatie in de ParnasSys.	5
2.2. Handelen van de school, time out, communicatie	6
2.3. Time out protocol.....	8
3. Pestprotocol	12
3.1 Algemene informatie pesten	12
3.2 Betrokken partijen	12
3.3 Preventie	13
3.3.1 Pesten signaleren, hoe doe ik dat?	13
3.3.2 Cyberpesten	14
3.3.3. Discriminatie	14
3.3.4. Zien!.....	15
3.3.5 Kwink	15
3.3.6 Rots & Water.....	15
3.3.7 Wat als het pesten ondanks het protocol niet stopt?	16
Bijlage 1, Schoolregels.....	17
I. Schoolregels IKC Het Zwanenbos	17
1. Rust in de gang	17
2. Een rustige werksfeer in de groep	18
3. Rust op het schoolplein.....	19

4. Activiteit buiten de klas.....	20
5. Rustig binnenkomen in de ochtend	21
6. Mobiele apparatuur en internet	22
Bijlage 2, stroomschema gedrag.....	23
Referentielijst	24

Gegevens van de school

Gegevens Stichting

OPOZ-bestuursgebouw
 Blauw-roodlaan 156,
 2718 SK Zoetermeer
 E-mailadres: info@opoz.nl
 Telefoon: 079 - 3290825

Gegevens school:

Erwin Oudenaarde (directeur)
 Ottelie Overijnder (adjunct-directeur)
 Het Zwanenbos
 Telefoon: 079-3517688
 Website: www.ikchetzwanenbos.nl
 Email: Zwanenbos@opoz.nl

Rots & Water- team:

Het Rots & Water team van basisschool bestaat uit:
 - Rianne Schram (Orthopedagoog)
 - Aukje Mullenders (Orthopedagoog)

Vertrouwenspersoon:

Marga Scheringa (opvolger nog te bepalen)

Anti-pest coördinator:

Kim Mooijenkinder en Carin van der Ven

1. Inleiding

Alle leerlingen, ouders en personeelsleden hebben recht op een veilige schoolomgeving. Daarom hebben wij ons beleid op het gebied van sociale veiligheid vastgelegd en werken wij continu aan de uitvoering en verbetering hiervan. Op deze manier willen wij een klimaat en cultuur scheppen, waarin pro-sociaal gedrag de norm is. Om deze omgeving te creëren letten we op elkaar, helpen we elkaar en zorgen we voor elkaar. Personeelsleden en ouders hebben voorbeeldfunctie. Daarnaast maken we regels en afspraken en komen we deze na.

Ondanks dat, is het niet altijd te voorkomen dat er soms ongewenste gebeurtenissen plaatsvinden tussen leerlingen, ouders en/of werknemers. In dit 'gedragsprotocol' is omschreven wat wij verstaan onder ongewenst gedrag en op welke wijze wij daar als school mee omgaan. Hierin heeft pesten een bijzondere plaats. Pesten is een vorm van ongewenst gedrag, gericht op een ander persoon, met een bedreigend en vooral systematisch karakter. Dit onderdeel van het protocol noemen wij het "Pestprotocol".

Het is voor alle betrokkenen van belang dat er eerlijk en juist wordt gehandeld. Dit kan betekenen dat wij soms bewust afwijken van het gedragsprotocol, in gevallen waarbij de onderliggende intentie van het ongewenste gedrag daarom vraagt. Te denken valt aan licht verstorend gedrag dat te maken heeft met een gedragsstoornis van een leerling. Ons handelen zal dan gericht zijn op het verminderen en zo mogelijk voorkomen van dit gedrag, op basis van specifiek te bepalen maatregelen en hulpmiddelen.

De werkwijze van de school in geval van calamiteit, zoals ongevallen, brand etc. anders dan een incident op het gebied van sociale veiligheid, is omschreven in het schoolveiligheidsbeleid. Dat plan omvat onder andere de werkwijze van de bedrijfshulpverlening (BHV) van onze school.

2. Gedragsprotocol

Gedrag is overal en altijd aanwezig. Wat vinden wij 'acceptabel' gedrag, wat vinden ouders 'acceptabel' gedrag en wat vindt de maatschappij 'acceptabel' gedrag? Als school zijn wij voortdurend bezig met het zoeken naar en het afwegen van de grenzen waarbinnen wij zouden willen dat het gedrag van onze leerling zich begeeft. Daarnaast is het van belang om de ontwikkelingsleeftijd van het kind in ogenschouw te nemen, want wat mogen wij van het kind verwachten? De CED-Groep heeft hiervoor de [leerlijn gedrag](#) ontwikkeld, waarbij er per domein en groep beschreven is wat je kunt verwachten in het betreffende leerjaar van het kind.

Uit praktijkervaring blijkt dat er vele grijze gebieden zijn: Wanneer gaat spel en ontdekking over in verstoring of probleemgedrag? En wat doen wij dan als onderwijsprofessional? Om hier grip op te krijgen hanteren wij als basis de op praktijkonderzoek gebaseerde indeling van gedrag (Overveld, 2013), oplopend van pro-sociaal tot en met zeer ernstig probleemgedrag. Het doel hiervan is het meer eenduidig maken van ons handelen richting leerlingen die ongewenst gedrag vertonen, en het voorkomen van een verdergaande escalatie van dat gedrag richting ernstigere vormen van ongewenst gedrag.

In de tabellen wordt weergegeven welke vormen van ongewenst gedrag wij herkennen, wat het handelen van de school is en op welke wijze wij ouders hierbij betrekken.

2.1. Omschrijving niveaus van gedrag en notatie in de ParnasSys.

Gedrag	Voorbeelden	Registratie
Pro-sociaal	Doet mee, luistert, voert opdrachten uit, werkt rustig/ stil.	Nee
Licht verstorend gedrag	Geintjes, grappig bedoelde opmerkingen, niet direct reageren op de opdracht, door de leerkracht of andere leerlingen heen praten, te veel kletsen.	Nee / ja, Afhankelijk van herhaling
Verzet	Werkweigering, uitdagen, brutale antwoorden Zonder toestemming uit de klas gaan.	Nee / ja, Afhankelijk van herhaling
Probleemgedrag	Vernielen van schooleigendommen of spullen van anderen. Onveilig, wild gedrag.	Ja
Ernstig probleemgedrag	Verbale agressie, (lichte) vechtpartijen, stelen, onveilig wild gedrag, seksuele intimidatie	Ja
Zeer ernstig probleemgedrag	(Zware) fysieke agressie, bedreiging, jeugdcriminaliteit, seksuele intimidatie	Ja

Tabel 1. Gedrag en gedragsregistratie.

2.2. Handelen van de school, time out, communicatie

Gedrag	Handelen school	Communicatie ouders
Pro-sociaal	Positieve bekrachtiging: - Non verbale communicatie met de leerling (knikje, oogcontact, duim, etc.). - Verbale communicatie (gericht benoemen van wenselijk gedrag en het maken van een compliment), - Vooraf afgesproken beloning. Dit zowel op individueel als groepsniveau op gepaste wijze en beperkt in omvang.	- Ontwikkeling in groepsgedrag wordt besproken tijdens eventuele oudermiddag/avond - Welzijn en gedrag zijn onderdeel van de oudergesprekken
Licht verstorend	- Positieve bekrachtiging van wel gewenst gedrag. - Niet negeren, maar op rustige toon aanspreken, gericht op het wenselijke gedrag. - Zo nodig (bij herhaling) voeren van preventiegesprek** met leerling. - Bij herhaling noteren in Parnassys	- Licht verstorend gedrag is onderdeel van de oudergesprekken. - Bij het voeren van een preventiegesprek de ouders daarvan op de hoogte brengen.
Verzet	- Positieve bekrachtiging van wel gewenst gedrag. - Niet negeren, maar ook niet in het middelpunt van de belangstelling zetten: 'keep the flow of instruction'. - Voer een preventiegesprek, en leg dit met de leerling vast. - Er wordt een notitie gemaakt in Parnassys. Bij herhaling: - Op rustige toon aanspreken op gewenst gedrag volgens de afspraak gemaakt in het preventiegesprek. - Eventueel een (korte) time-out maatregel opleggen buiten de klas. Bij veelvuldige herhaling: Gesprek met IB, want dit is probleemgedrag.	- Verzet is onderdeel van de oudergesprekken. - De ouders worden op de hoogte gebracht van het preventiegesprek. - Naar inschatting van de leerkracht, vindt het preventiegesprek plaats mét of zonder de ouders erbij.
Probleem-gedrag*	- Leerling wordt direct aangesproken op overtreding van een school- of klassenregel. - noteren in Parnassys - De leerkracht voert dezelfde dag nog een preventie/correctie gesprek - Afhankelijk van zwaarte overtreding wordt een time-out maatregel opgelegd: tijdelijke time-out in de	- Ouders worden dezelfde dag telefonisch op de hoogte gebracht van het incident. - Afhankelijk van zwaarte, worden ouders uitgenodigd voor deelname aan preventie-/correctiegesprek met de leerkracht.

	maatjesklas of de gang. Bij ernstig vergrijp contact zoeken met IB/directie voor afstemming tijdelijke werkplek. - De school besluit tot het al dan niet geven van een officiële (schriftelijke) waarschuwing.	- Bij zware overtreding schoolregels kan de directie/intern begeleider besluiten tot het geven van een officiële (schriftelijke) waarschuwing.
Ernstig probleemgedrag*	- Leerling wordt direct aangesproken op overtreding van een school- of klassenregel. - De leerkracht voert dezelfde dag nog een preventie/correctie gesprek - Afhankelijk van zwaarte overtreding wordt een time-outmaatregel opgelegd: tijdelijke time-out plek op school, buiten de eigen klas óf buiten school. Aantekening maken in Parnassys. - De school besluit tot het al dan niet geven van een officiële (schriftelijke) waarschuwing of bij herhaling of ernstige overtreding schorsing/ verwijdering.	- Ouders worden direct na het incident door IB of directie telefonisch op de hoogte gebracht van het incident en maatregel. - Ouders worden uitgenodigd voor deelname aan preventie-/correctiegesprek in aanwezigheid van IB-er of directielid. - Bij zware overtreding schoolregels of herhaling kan de directie besluiten tot het geven van een schriftelijke waarschuwing, schorsing of verwijdering en meldt dit aan de ouders. (Bij schorsing en-/ of verwijdering wordt het beleidsplan van OPOZ gevolgd.)
Zeer ernstig probleemgedrag*	- Leerling wordt direct aangesproken op de overtreding. - De leerling wordt direct een schorsingsmaatregel opgelegd (buiten school) en komt terug ten behoeve van een preventie-/correctiegesprek met ouders na afloop van de schorsing. Aantekening maken in Parnassys.	- Ouders worden direct na het gebeurde telefonisch op de hoogte gebracht van het incident en maatregel. - Ouders worden uitgenodigd voor deelname aan preventie-/correctiegesprek na afloop van de schorsing in aanwezigheid van leerkracht en directielid en/of Ib. - Bij schorsing en/of verwijdering wordt het beleidsplan van OPOZ gevolgd.

*Kan ook voorkomen bij pestgedrag. Indien er bij pestgedrag sprake is van fysiek geweld wordt hierbij opgetreden zoals bij probleemgedrag, ernstig probleemgedrag of zeer ernstig probleemgedrag staat beschreven. Het kan niet zo zijn dat fysiek geweld wordt 'geaccepteerd' omdat het pestgedrag betreft en Rots & water/Kwink is ingezet. In deze situaties wordt het gedragsprotocol gevolgd.

**Preventiegesprek. Het betreft hier een gesprek met als doel om herhaling te voorkomen. Besproken wordt in ieder geval wat er is gebeurd, en het ongewenste gedrag wordt duidelijk benoemd. Daarnaast wordt besproken hoe dit anders had gekund/ ontmoeten, wat de leerling nodig heeft om te zorgen dat het niet nog een keer gebeurt. Dat wat je met elkaar bespreekt leg je ook samen vast. Zet er allebei een handtekening onder.

***Correctiegesprek: Het betreft hier een gesprek met als doel om herhaling te voorkomen. Besproken wordt in ieder geval wat er is gebeurd, en het ongewenste gedrag wordt duidelijk benoemd. Ook wordt teruggekomen op de inhoud van een eventueel preventiegesprek dat eerder heeft plaatsgevonden. In het gesprek komt duidelijk naar voren dat het getoonde gedrag niet geaccepteerd wordt door de school. Tijdens het gesprek wordt ook genoemd dat een correctiegesprek onderdeel uitmaakt van het gedragsprotocol. Daarnaast worden er met elkaar afspraken gemaakt om herhaling van het gedrag te voorkomen. Deze afspraken worden vastgelegd in Parnassys. De ouders krijgen hier ook een verslag van. Een evaluatiemoment wordt met elkaar afgesproken, tijdstip afhankelijk van incident/situatie.

2.3. Time out protocol

Wanneer het positief bekrachtigen van gewenst gedrag onvoldoende helpt, kan het time-out protocol gevolgd worden. Het doel van dit protocol is het uitdoven van ongewenst gedrag. Dit wordt binnen het time-out protocol bewerkstelligd doordat de leerling uit de situatie wordt gehaald en door het verbreken van het contact er geen mogelijkheid tot bekrachtiging van het ongewenste gedrag is. Het time-out protocol kent een aantal achtereenvolgende fasen, te weten:

Fase 1: de waarschuwing

De leerkracht benoemt dat de leerling een laatste kans krijgt om zijn gedrag aan te passen naar het gewenste gedrag en hij/zij anders een time-in krijgt.

Fase 2: de time-in

Wanneer het de leerling onvoldoende lukt om zijn gedrag te wijzigen naar het gewenste gedrag legt de leerkracht een time-in op. De time-in betekent eigenlijk een time-out, maar dan *in* de klas, dus een time-in. In de klas bevindt zich de time-in tafel/plek. Deze plek is aan het begin van het jaar met de klas uitgezocht en is een plek waar een leerling tot rust kan komen. De time-in plek is een afgezonderde plek in de klas waar de leerling even niet deel kan nemen aan het groepsproces. Je geeft aan de leerling aan dat hij/zij hier 5 minuten moet zitten en je daarna komt kijken hoe het met hem/haar gaat. Na afloop van de 5 minuten kan de leerling d.m.v. het stoplicht laten zien hoe hij/zij er op dat moment bij zit (zie hieronder voor de kleuren). Wanneer de leerling in het groen zit, benadruk je het gewenste gedrag en kan de leerling weer deelnemen aan het groepsproces op zijn/haar eigen plek.

Fase 3: de time-out

Time-out op de gang:

De leerling blijkt, ondanks de waarschuwingen en de time-in, onvoldoende in staat om zijn/haar gedrag aan te passen. De leerling krijgt een time-out op de time-out plek in de gang, welke herkenbaar is door de picto's aan de muur en de timer. De leerkracht benoemt waarom de leerling een time-out krijgt, geeft aan hoelang de time-out zal duren (max. 5 minuten) en wijst de leerling op de regels van de time-out plek (picto's aan de muur). De leerkracht zet de timer van de time-out plek aan (en ook een timer op de eigen telefoon/computer). Nadat de timer is afgegaan geeft de leerling aan middels het stoplicht of hij/zij klaar is om te praten:

Groen Ik ben rustig en ik kan praten

Oranje Ik ben nog niet helemaal rustig of ik moet nog even nadenken (+2 minuten op de timer)

Rood Ik ben nog boos en kan niet praten (+ 5 minuten op de timer)

Wanneer de leerling groen aangeeft kan de situatie kort besproken worden middels een herstelgesprek, waarbij de aandacht gevestigd is op het gewenste gedrag. In het geval dat de leerling na 3 keer verlengen nog niet "groen" is, kan je overgaan naar fase 4 (geef dit wel voorafgaand aan de laatste verlenging aan). Wanneer het duidelijk is wat er van de leerling verwacht wordt en eventuele excuses zijn aangeboden, kan de leerling weer de klas in.

Time out in de maatjesklas:

Wanneer een leerling zijn/haar gedrag niet bijgesteld krijgt, maar dit deels onder invloed van de klas gebeurt, kan de leerkracht ervoor kiezen om een time-out te geven in de maatjesklas. De maatjesklassen zijn aan het begin van het jaar onderling afgesproken en op papier vastgelegd. De leerkracht kan deze maatregel voor maximaal 30 minuten opleggen. Wanneer de leerling een time-out krijgt in de maatjesklas krijgt hij/zij werk mee van de leerkracht om daar te maken. De leerkracht geeft daarnaast de leerling een post-it mee met daarop het tijdstip waarop de leerling door zijn/haar leerkracht wordt opgehaald. De leerling plakt deze op zijn tafel in de maatjesklas. De maatjes-leerkracht bekijkt alleen de post-it en gaat verder het contact met de leerling niet aan. De leerling wordt door de eigen leerkracht weer opgehaald en deze voert daarna een herstelgesprek.

Fase 4: inschakelen zorgteam

In het geval dat ondanks meerdere time-outs de leerling probleemgedrag blijft vertonen of er sprake is van ernstig probleemgedrag waarbij een time-out als onvoldoende passend wordt geacht, kan de leerkracht bellen naar de receptie. De administratief medewerker zal dan nagaan of de leerling bij IB plaats kan nemen of bij afwezigheid van IB bij een ander lid van het zorgteam geplaatst kan worden. Graag aangeven of de leerling zelfstandig naar de aangewezen plek kan komen of dat de leerling opgehaald moet worden. De leerling krijgt van de leerkracht werk mee en werkt de door de leerkracht bepaalde tijd bij IB (of de andere anders aangewezen plek). Hierna volgt een herstelgesprek met de leerling en leerkracht (eventueel met ouders), ouders worden hiervan op de hoogte gesteld. Deze maatregel is echter uitzonderlijk en mag niet te lichtvoetig genomen worden.

Fase 5: waarschuwen en schorsen

Bij ernstig tot zeer ernstig probleemgedrag kan er in samenspraak met directie en IB een officiële waarschuwing gegeven worden of een schorsingsmaatregel worden opgelegd. Het Zwanenbos volgt hierin het beleidsplan van OPOZ.

Facilitering time-outs:

Door de gehele school is voor elke klas een time-out plek ingericht. Deze plekken zijn te herkennen aan de picto's aan de muur en de timer. Een time-out wordt ingezet om het ongewenste gedrag van een leerling uit te doven. Om dit resultaat te bereiken is het van belang dat kinderen wanneer zij een time-out hebben losgekoppeld worden van al het lichamelijke-, verbale- en visuele contact. Hiermee wordt voorkomen dat het negatieve gedrag beloond wordt. Om de time-out plek werkzaam te laten zijn, zijn er een aantal afspraken van belang.

Afspraken tussen leerling en leerkracht

1. De leerkracht geeft aan waarom de leerling een time-in/time-out heeft.
2. De leerkracht wijst de leerling op de regels van de time-in/time-out plek (aan de muur).
3. De leerkracht geeft aan hoeveel minuten de leerling op de time-out plek moet zitten.
 - a. De leerkracht zet de timer bij de time-out plek aan
 - b. De leerkracht schakelt zelf een timer in op zijn/haar device.
4. De leerling blijft gedurende de time-out op zijn stoel zitten en denkt na over de rede voor de time-out.
5. Als de timer is afgegaan en de leerkracht is er nog niet, blijft de leerling even wachten op de time-out plek
6. Nadat de timer is afgegaan, vraagt de leerkracht waar de leerling in het stoplicht zit
 - a. Groen = ik ben weer rustig en kan praten over wat ik gedaan heb
 - b. Oranje = ik ben nog niet helemaal rustig/ik moet nog even nadenken (de leerling krijgt nog 2 minuten op de timer)
 - c. Rood = ik ben nog boos en kan niet praten (de leerling krijgt nog 5 minuten op de timer)
7. Wanneer de leerling in het groen is beland, wordt kort de situatie besproken en ligt de aandacht op welk gedrag ervan af nu gewenst is
8. Nadat de leerling zijn/haar excuses heeft aangeboden, kan de leerling terug naar de klas

Afspraken tussen het personeel

1. Alleen de leerkracht welke de time-out heeft opgelegd maakt contact met de leerling, overig personeel gaat op geen enkele wijze het contact met de leerling aan (tenzij anders gecommuniceerd door de leerkracht).
2. Wanneer een leerling zich misdraagt op de time-out plek, licht je de betreffende leerkracht in. Samen stem je af wie de leerling aanspreekt en welke consequenties dit heeft (bijv. 2 minuten verlenging van time-out).
3. Wanneer de time-out leerling contact zoekt met andere leerlingen in de gang, benadruk je het gewenste gedrag naar de andere leerling (bijv. "ik zou het fijn vinden als je doorloopt, want kinderen op de time-out plekken laten we met rust").

2.3.1. Kleuter time-out protocol

Fase 1: de non-verbale waarschuwing

Maak oogcontact met de leerling en laat hem/haar non-verbaal merken dat het getoonde gedrag ongewenst is.

Fase 2: de verbale waarschuwing

Spreek de leerling aan en vertel de leerling waarom hij/zij net een non-verbale waarschuwing kreeg ("ik keek al naar je, ik zag..."). Geef aan wat je wenst te zien van de leerling na deze waarschuwing en waarschuw dat ze bij de volgende keer even moeten nadenken op de nadenkstoel.

Fase 3: time-out op de nadenkstoel

Geef aan de leerling aan waarom hij/zij op de nadenkstoel zit en hoelang hij/zij er moeten blijven (het aantal minuten van de leeftijd). Na het verstrijken van de tijd ga je bij de leerling na of hij/zij aanspreekbaar is, zo niet verwoord je dit naar de leerling en start je de timer opnieuw. Zo ja, vraag de leerling of hij/zij heeft nagedacht en geef mee wat het gewenste gedrag is. Bij herhaling van het gedrag gaat de leerling direct terug naar de nadenkplek. Maak een aantekening in ParnasSys wanneer een leerling heeft moeten nadenken!

Fase 4: herhaling van ongewenst gedrag.

Blijft het ongewenste gedrag bestaan ondanks meerdere keren nadenken, ga dan met ouders na schooltijd in gesprek.

3. Pestprotocol

Wanneer ongewenst gedrag, van licht verstorend tot zeer ernstig probleemgedrag, gericht is op een medeleerling met een bedreigend en systematisch karakter spreken we van pesten. Pesten is een vorm van (herhaaldelijke) mishandeling waarbij de gepeste leerling fysiek en/ of mentaal wordt benadeeld (Olweus, 1994). Dit kan zich in 'real life' voordoen op school of buiten school, maar ook 'online' via social media. Omdat IKC Het Zwanenbos een belangrijke plek is waar communicatie over en weer plaatsvindt tussen leeftijdgenoten, heeft de school een belangrijke rol in het voorkomen, signaleren en verbeteren van situaties waarin gepest wordt.

3.1 Algemene informatie pesten

Pesten is op veel Nederlandse (basis)scholen een probleem. Het is belangrijk om het verschil te maken tussen pesten en plagen. Dit verschil is soms moeilijk aan te geven. Toch zijn er bepaalde factoren die pesten van plagen onderscheiden (Olweus, 1994). Belangrijke verschillen zijn:

- 1) pesten gebeurt met opzet, plagen niet;
- 2) pesten gebeurt telkens opnieuw tegen dezelfde persoon, plagen gebeurt af en toe;
- 3) bij pesten is er sprake van machtsongelijkheid, bij plagen zijn kinderen ongeveer even sterk.

Pesten gebeurt met opzet en meer dan één keer. Pesten gebeurt vaak niet alleen tussen pesters en slachtoffers; meestal zijn er meer leerlingen bij betrokken (Salmivalli, 1999). Zo worden pesters aangemoedigd en geholpen door meelopers waardoor ze zich in hun gedrag gesterkt voelen. Sommige leerlingen durven in te grijpen maar er zijn ook leerlingen die zich afzijdig houden. Ze zien soms wel dat er gepest wordt, maar vinden het, om diverse redenen, lastig om in te grijpen.

3.2 Betrokken partijen

Wanneer pesten binnen de sociale context van de school plaatsvindt kunnen de volgende personen worden betrokken:

- De gepeste leerling(en)
- De pestende leerling(en)
- De meelopers
- De ouders van de betrokken leerlingen
- De leerkracht, de intern begeleider en indien nodig de orthopedagoog
- De directie
- Het Rots & Water team

Als het pesten zich over de grenzen heen beweegt van IKC Het Zwanenbos (maar de leerlingen van de school zijn wel betrokken), dan zal contact worden gezocht met die partijen die nodig zijn om zodoende toch in contact te komen met de betrokken leerlingen en ouders. Te denken valt bijvoorbeeld aan een naburige school, sportclub of een BSO.

3.3 Preventie

Wij accepteren pesten niet en zullen er daarom alles aan doen om de situatie te verbeteren. Pesten zien wij niet als een conflict, maar als een gedragsprobleem waarbij het schoolteam actie onderneemt. Hierin hebben wij een inspanningsverplichting. Wij benaderen gedragsproblemen, dus ook het probleem van pesten, preventief. Dit betekent dat pesten en het voorkomen daarvan onderdeel zijn van het sociaal- emotioneel leren bij onze leerlingen.

3.3.1 Pesten signaleren, hoe doe ik dat?

De mate waarin pesten voorkomt neemt gedurende de basisschoolleeftijd toe, heeft een piek op de leeftijd van 8 tot 11 jaar en neemt vervolgens weer af gedurende de middelbare schoolleeftijd (Fekkes et al., 2014). Om pesten op te lossen is het belangrijk dat pesten goed wordt gesignaleerd, alleen als we weten dat er gepest wordt, kunnen we er iets aan doen. Maar hoe doe je dat? Wanneer weet je dat er gepest wordt?

Het is niet altijd gemakkelijk om pesten te signaleren. Daar zijn meerdere redenen voor:

- Pesten is een complex groepsproces, waarin leerlingen meerdere rollen hebben. Pesters worden ondersteund door meelopers, versterkers en assistenten. Slachtoffers worden soms verdedigd door verdedigers maar er zijn ook buitenstaanders die wel weten dat er gepest wordt, maar niet ingrijpen. Iedereen heeft een rol in het groepsproces. De rollen van kinderen kunnen ook wisselen.
- Er zijn vaak strategische pesters; pesters die pesten om hun status te verhogen en op die momenten pesten dat degene die het niet mogen zien (leerkrachten, volwassenen) het niet zien, terwijl degenen die het wel moeten zien (klasgenoten) het wel zien.
- Er zijn vele vormen van pesten. Sommige vormen zijn gemakkelijk te signaleren, zoals fysiek (schoppen, slaan), materieel (spullen afpakken) en verbaal (uitschelden, beledigen) pesten. Andere vormen zijn veel lastiger te signaleren. Voorbeelden zijn relationeel (roddelen, buitensluiten) en digitaal (online op internet of via de mobiele telefoon) pesten. Bij zulke verborgen vormen van pesten is het vaak lastig om erachter te komen wie de pester is.

Er zijn signalen die erop kunnen duiden dat een kind wordt gepest. Deze signalen kunnen duiden op pesten, maar dat hoeft niet.

Het kan gaan om bv. een verandering van het gedrag van een kind. Praat erover met een leerling om te weten wat er op school veranderd is. Betrek daarbij ook de ouders van de leerling, zij maken hun kind ook thuis mee en kunnen vertellen of hun kind zich thuis anders gedraagt.

Om het pesten in de klas goed in beeld te brengen is een monitoringsinstrument een onderdeel van Zien!. Kinderen vullen daarbij zelf twee keer per jaar een vragenlijst in met vragen over pesten, maar ook over hun welbevinden, de mate waarin ze school leuk vinden, hoe zij zelf vinden

dat het gaat op school etc. Daarnaast wordt ook 1 keer per jaar de vragenlijst 'Sociale veiligheid' in Vensters door leerlingen ingevuld. Wanneer er sprake is van (cyber)pesten kunnen, indien wenselijk, de orthopedagoog/antipestcoördinatoren betrokken worden.

3.3.2 Cyberpesten

Pesten kan voor zowel kinderen als volwassenen ontzettend heftig en naar zijn. In een samenleving waar communicatie steeds vaker online plaatsvindt, komen er ook nieuwe gevaren om de hoek kijken, en online pesten is er daar één van. Cyberpesten wordt als een aparte vorm van pesten beschouwd (Kiriakidis & Kavoura, 2010). Cyberpesten gebeurt bv. via de computer of de (mobiele) telefoon, zoals:

- Negatieve berichten rondsturen over een persoon, per Whatsapp/sms of e-mail;
- Seksueel getinte berichten of plaatjes sturen;
- Opbellen en lastigvallen;
- Kwetsende of bedreigende e-mails/berichten sturen;
- Bedreigingen of lastigvallen via chatprogramma's;
- Beledigende pagina's met foto's, video's of persoonlijke gegevens van het slachtoffer op internet plaatsen (bijvoorbeeld op YouTube, TikTok, Instagram); op een forum of vrij bewerkbare pagina's beledigende of bedreigende informatie plaatsen.

Cyberpesten verschilt van traditioneel pesten. Het is vaak anoniem en de cyberpesters zien de emotionele reactie van het slachtoffer niet. Anonieme cyberpesters zijn moeilijk te identificeren en daardoor is de kans op straf voor hen klein, waardoor ze mogelijk meer en heftiger pesten. Bijna de helft van de cyberslachtoffers weet niet wie de pester is. Daarbij komt dat er vaak weinig supervisie is op de elektronische communicatie. En al is er goede supervisie, dan is het alsnog moeilijk om pesten te signaleren. Cyberpesten kan de hele dag doorgaan, ook bij het slachtoffer thuis, terwijl traditioneel pesten vaak (maar niet uitsluitend) gebonden is aan school (Kiriakidis & Kavoura, 2010). Cyberpesten heeft een grote overlap met traditioneel pesten (Fekkes et al., 2014). Cyberpesten staat niet op zichzelf. Cyberslachtoffers zijn bijna altijd in de klas ook slachtoffer op een traditionele manier (Wang et al., 2010). Vaak ook van dezelfde leerlingen, omdat leerlingen op internet naar sites gaan, zoals Facebook of Twitter, of via een groep binnen WhatsApp, waar ze hun eigen pesters weer tegenkomen. Omdat er steeds digitaal wordt gewerkt vinden wij het belangrijk om met leerlingen afspraken te maken over fatsoenlijke online omgangsvormen, ter ondersteuning wordt hiervoor in de groep 7 en 8 de [les 'Whats Happy'](#) aangeboden.

3.3.3. Discriminatie

Discriminatie is een vorm van pesten: leerlingen worden uitgescholden, buitengesloten of mishandeld omwille van bijvoorbeeld hun geloof, etnische afkomst of seksuele voorkeur (*Discriminatie: Een Hardnekkige Vorm van Pesten* | Nederlands Jeugdinstituut, n.d.).

3.3.4. Zien!

Om op een gestandaardiseerde wijze het sociaal-emotioneel functioneren van de leerling (individueel) en de klas (als groep) in kaart te brengen, maken we op het Zwanenbos gebruik van de Zien! methode. Het doel van Zien! is het bepalen of er op groeps- of leerling niveau zorgbehoeften zijn. Zien! geeft hier handelingsadviezen voor. De handleiding van Zien! is te vinden via ParnasSys. Het meten en volgen van het sociaal-emotioneel functioneren wordt gedaan met behulp van vragenlijsten. De uitkomsten van deze vragenlijsten stelt leerkrachten in staat het sociaal-emotioneel functioneren te meten, volgen, begrijpen en ondersteunen. Zien! maakt onderscheid in de normering tussen jongens en meisjes, voor het SBO is geen aparte normering (Egberink et al., 2018). Het is dan ook belangrijk om de uitkomsten van de SBO-klassen met voorzichtigheid te interpreteren.

3.3.5 Kwink

Het Zwanenbos maakt op het vlak van sociaal-emotioneel leren gebruik van de Kwink methode, de [handleiding](#) is te vinden via MOO. Bij juist gebruik helpt Kwink verstoring gedrag voorkomen en door middel van een groepsbrede aanpak positief gedrag aan te leren. Kwink wordt volledig online aangeboden op 3 niveaus (onder-, midden- en bovenbouw) gedurende het gehele schooljaar. Vanuit de Kwink methode is een [jaarplanning](#) opgesteld, welke gevolgd dient te worden. Hierbij is het belangrijk dat de groepsleerkrachten te allen tijde op de hoogte zijn van het thema wat op dat moment behandeld wordt en de leerkracht hier ook (minstens) om de twee weken op terug grijpt.

3.3.6 Rots & Water

Rots en Water is een practise based én evidence based programma (*Rots & Water Instituut NL - Gadaku Instituut - Rots & Water Programma*, n.d.).

De doelstelling is het bevorderen van een positieve ontwikkeling van sociale en emotionele competenties en het voorkomen en/of verminderen van problemen op het intra persoonlijke domein (hoe zien leerlingen zichzelf) en het interpersoonlijke domein (hoe gaan leerlingen met elkaar om) bij kinderen en jongeren.

Onder het intra persoonlijke domein valt o.a.: psychologisch welbevinden, seksuele autonomie, internaliserend gedrag, depressieve gevoelens. Onder het interpersoonlijke domein valt o.a.: het verminderen of voorkomen van agressie, seksueel grensoverschrijdend gedrag, pesten en gepest worden.

Dit gebeurt door het aanleren van sociale vaardigheden samen met leeftijdgenoten, veelal in een schoolse setting waarbij alle leerlingen worden betrokken. Er wordt gezorgd voor een veilige sfeer waarin leerlingen zichzelf mogen zijn en iedereen in hun waarde wordt gelaten. De motivatie en betrokkenheid van leerlingen is groot door de fysieke oefeningen, spelen en reële situaties (scenario training) waarin deze worden geoefend. In elke les worden oefeningen en spelen regelmatig afgewisseld met momenten van zelfreflectie en kringgesprekken. Elke les wordt afgesloten met verwerkingsopdrachten voor het optimaliseren van de transfer van oefening naar praktijk.

Het leren hanteren van het Rots en Waterconcept geeft leerlingen meer inzicht in sociale situaties en de impact van hun eigen gedrag op zichzelf en anderen. Rots staat voor eigen grenzen aan kunnen geven, zelfstandig beslissingen kunnen nemen, een eigen weg kunnen gaan. Water staat voor communicatie, kunnen luisteren, samen naar oplossingen kunnen zoeken, en de grenzen van anderen te respecteren. Gaandeweg dit proces leren zij, o.a. in sociale situaties, weloverwogen beslissingen te nemen en ontwikkelen zij meer en veelzijdigere gedragsalternatieven.

3.3.7 Wat als het pesten ondanks het protocol niet stopt?

Als het pesten ondanks het protocol niet stopt worden de volgende stappen door de school gezet:

1. De leerkracht roept de ouders van de pester op school voor een gesprek. Het gesprek wordt gevoerd door de leerkracht, het aanspreekpunt (Marga) en de intern begeleider. De leerling kan in dit eerste gesprek ook betrokken worden. Er wordt gebruik gemaakt van de opgebouwde documentatie (Parnassys), dit document wordt verder aangevuld met het verloop van de gebeurtenissen.
2. Indien nodig kan een verwijzing plaatsvinden naar schoolmaatschappelijk werk of in de richting van de afdeling jeugdzorg van de GGD. Een en ander wordt zorgvuldig gedocumenteerd in Parnassys.
3. Afspraken en evaluatiemoment(en) worden vastgelegd in Parnassys.
4. De directie en pest coördinator worden ook in deze fase door de intern begeleider en/of aanspreekpunt op de hoogte gehouden.
5. Indien het pestgedrag van de pester niet aanzienlijk verbetert en/of de ouders van de leerling werken onvoldoende mee om het probleem ook aan te pakken, dan wordt directie en pestcoördinator ingeschakeld.
6. De ouders worden uitgenodigd voor een gesprek met de directie en pestcoördinator. De ouders worden geïnformeerd over de mogelijk te nemen bijzondere maatregelen, zoals: isoleren van de pester, door bijvoorbeeld plaatsing in een andere groep of lokaal, of een leerling wordt geschorst (1, 2 of 5 dagen).
7. Het College van Bestuur en de onderwijsinspectie (internet schooldossier, langer dan 1 dag) worden hierover ingelicht.
8. Uiteindelijk kan een leerling van de school worden verwijderd. Hierbij wordt de procedure schorsing en verwijdering gevolgd van scholenstichting OPOZ.

Bijlage 1, Schoolregels.

I. Schoolregels IKC Het Zwanenbos

Wij vinden het belangrijk dat alle leerlingen zich zo optimaal mogelijk kunnen ontwikkelen. Daar hoort een veilig en fijn sociaal-, leer-, werkklimaat bij. Om deze regels / afspraken goed vorm te kunnen geven en te borgen is een rustig schoolklimaat van groot belang.

Hierbij geven wij aandacht aan de volgende onderdelen:

1. Rust in de gang
2. Een rustige werksfeer in de groep
3. Toezicht op het plein
4. Activiteit buiten de klas
5. Binnenkomst in de ochtend
6. Mobiele apparatuur en internet

1. Rust in de gang

Leerlinggedrag:

- School is wandelgebied.
- Tassen/jassen hangen aan de kapstok
- Ik praat zacht in de gang.
- Ik blijf van anderen en van hun spullen af.
- Leerlingen zijn niet zonder toestemming van een leerkracht op de gang.

Teamgedrag:

- Teamleden leven ook de regels na en spreken leerlingen aan op deze regels.
- Tijdens de pauze gaan de kinderen altijd naar binnen en buiten onder leiding van de leerkracht.

- Bij vertrek om 14.45 uur begeleiden de leerkrachten van de groepen 1 t/m 8 de kinderen rustig naar buiten in de rij
- Bij vertrek om 14.45 uur is er een leerkracht op het plein aanwezig tot 14.50 uur.

Borging:

- Positieve bekrachtiging van goed gedrag.
- Leerlingen worden aangesproken wanneer het gedrag niet volgens de regels verloopt.
- Regelmatig de regels in de klas bespreken.
- Zie beslisboom eerder

2. Een rustige werksfeer in de groep

Leerlinggedrag:

- Leerlingen laten een actieve luisterhouding zien tijdens de instructie.
- Leerlingen steken hun vinger op wanneer ze iets willen zeggen of vragen.
- Bij het samenwerken wordt de stem gebruikt die aangegeven wordt door de groepsleerkracht.

Teamgedrag:

- In iedere groep is een instructietafel
- Leerlingen die bv. niet mee hoeven te doen met de instructie worden alvast aan het werk gezet.
- Er is een duidelijk en zichtbaar rooster van de dag (incl. doelen), dit mag op het bord maar bv. ook op dagplanning/weekplanning
- De dag en lessen zijn goed voorbereid, zodat ook lesovergangen soepel verlopen. Eventuele materialen liggen klaar.
- Kopiëren onder schooltijd zo veel mogelijk voorkomen, indien mogelijk dan het liefst voor of na schooltijd zodat de leerkracht niet onnodig uit de klas is.
- Er worden groepsafspraken gemaakt met de klas, hang deze zichtbaar op in de klas.
- Indien wenselijk kunnen er altijd hulpmiddelen gebruikt worden zoals stoplichten, timetimers, vragenblokjes, dag/weekplanningen etc.
- Het klaslokaal is netjes en opgeruimd.

Borging:

- Positieve bekrachtiging van goed gedrag.
- Afspraken en klassenregels regelmatig herhalen en consequent zijn.
- Leerlingen worden aangesproken wanneer het gedrag niet volgens de regels verloopt.
- Leerkracht handelt effectief en stelt prioriteiten.

3. Rust op het schoolplein

Leerlinggedrag:

- De algemene schoolregels gelden ook op het plein.
- Er worden geen stepjes/skateboards e.d. mee naar school genomen. Indien dit toch gebeurt dan zal het gestald moeten worden in de fietsenstalling onder eigen verantwoordelijkheid.
- Er wordt niet geslagen/geschopt etc.
- Voetballen vindt plaats op een daarvoor aangewezen plek.
- Er wordt voorzichtig met spelmaterialen omgegaan.
- Leerlingen staan niet voor de ramen van andere klassen te zwaaien of te kloppen.
- Als er wordt geklapt, dan ga je naar je rij/plek waar je wordt opgehaald door je leerkracht.

Team- en overblijfkraftgedrag:

- Het teamlid dat pleinwacht heeft gaat direct bij aanvang pauze naar buiten (gr 1 t/m 4 ophalen bij groep, groep 5/8 komen o.b.v. leerkracht naar buiten).
- Zorg ervoor dat je goed zichtbaar bent, een actieve houding hebt en dat je goed zicht hebt op het plein.
- Het teamlid dat pleinwacht loopt is het eerste aanspreekpunt voor de leerlingen.
- Conflicten tussen leerlingen worden doorgegeven aan de eigen leerkracht, leerkracht of pleinwacht noteert dit, in overleg en indien nodig, in parnassys.

Borging:

- Positieve bekrachtiging van goed gedrag.
- Leerlingen worden aangesproken wanneer het gedrag niet volgens de regels verloopt.
- Bij herhaaldelijke, of ernstige overtreding volgt een maatregel die aansluit op de leerling en het gedrag:
 - Gerelateerd aan pauze (pauze overslaan of inkorten)
 - Ouders worden door de leerkracht op de hoogte gebracht
 - Indien nodig wordt gesprek gehouden met leerling en ouder(s)

4. Activiteit buiten de klas

Leerlinggedrag:

- De leerlingen krijgen het vertrouwen van de leerkracht om buiten de klas te werken.
- Er wordt met de leerkracht afgesproken waar en waaraan er gewerkt wordt.
- Er wordt niet gelopen, mits dit met het werk te maken heeft.
- De leerlingen laten een betrokken werkhouding zien.
- Er wordt op maatjesstem gesproken; andere groepen ondervinden geen overlast.
- De werkplekken worden netjes achtergelaten.

Leerkrachtgedrag:

- Je geeft de kinderen het vertrouwen om buiten de klas te werken en maakt de bijbehorende afspraken met ze.
- Je spreekt af met de kinderen waar, waaraan en hoelang ze mogen werken.
- Je maakt regelmatig een rondje langs de werkplekken.
- De leerkracht houdt toezicht op het gebruik van de laptop/Chromebook.

Borging:

- Positieve bekrachtiging van goed gedrag.
- Leerlingen worden aangesproken wanneer het gedrag niet volgens de regels verloopt.
- Lukt het niet, dan komt de leerling weer in de klas werken.
- Bij herhaling wordt het zelfstandig werken op de gang voor een periode gestopt (1 week).

5. Rustig binnenkomen in de ochtend

Leerlinggedrag:

- De leerlingen kunnen hun fietsen stallen in de fietsenstalling en ze lopen met de fiets aan de hand over het schoolplein
- De regels 'Rust in de gang' gelden ook bij het binnenkomen.
- Leerlingen van de groepen 1 tot en met 8 komen zelfstandig de school binnen en gaan zelf naar hun klas.
- De leerling houdt zich aan de algemene schoolregels, ook wanneer deze in de klas is aangekomen.

Oudergedrag:

- De ouders laten hun kinderen van groep 3 t/m 8 zelfstandig naar hun klas gaan.
- De ouders van kinderen uit de groepen 1 t/m 2 mogen de kinderen tot aan hun (buiten) klasdeur brengen.
- Oudere broertjes en zusjes gaan niet mee naar de groepen 1 t/m 2, maar gaan zelfstandig naar hun klas.

Teamgedrag en borging:

- De leerkracht is om 8.15 u bij het eigen lokaal om de kinderen te begroeten. De schooldeuren gaan om 08.30u. dicht.
- De leerkracht start om 8.30 u. met het lesprogramma.
- De leerkracht maakt een 'te laat' melding in Parnassys wanneer een leerling te laat is (ook bij 1 minuut te laat). Alle afspraken zijn terug te vinden in het 'Te laat' protocol
- Teamleden bekrachtigen positief gedrag
- Teamleden spreken de ouders/leerlingen aan op de afspraken, indien nodig.

6. Mobiele apparatuur en internet

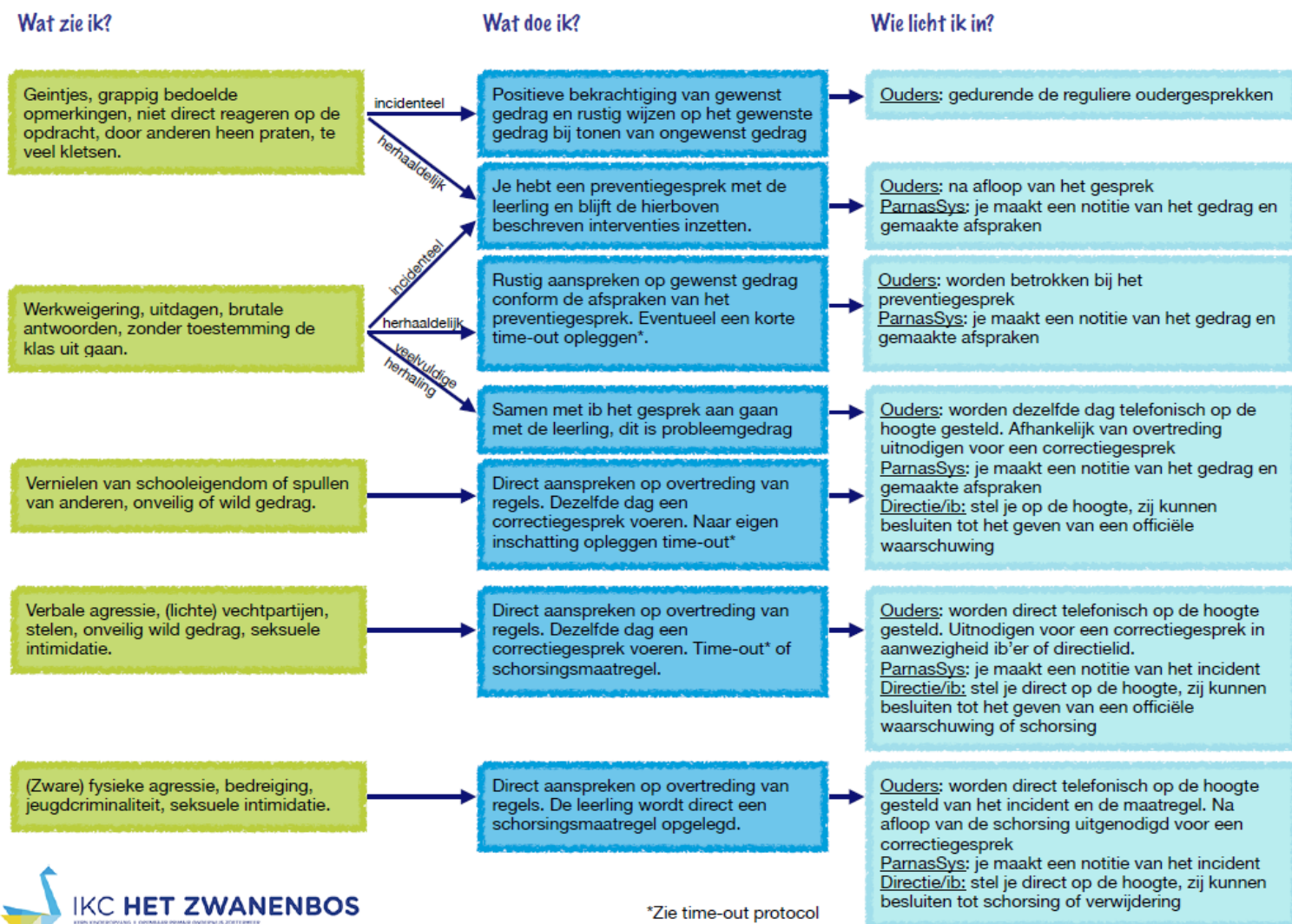
Leerling- en oudergedrag:

- In de basis: geen telefoon of horloges met belfunctie mee naar school.
- Indien nodig, telefoons/horloges met belfunctie uitzetten en inleveren tijdens schooltijd, de leerkracht verzamelt de telefoons in bak en zet deze in een afgesloten kast. Indien het een educatief doeleinde dient mogen de telefoons gebruikt worden.
- De chatfunctie van google classroom e.d. wordt niet gebruikt.
- Leerlingen in de groepen 7 en 8 krijgen de lessen **Fout! De hyperlinkverwijzing is ongeldig.** aangeboden.

Teamgedrag en borging:

- Toezien op (niet) gebruik mobiele telefoon en juist gebruik internet.
- De schermcontrole kan ingezet worden door de leerkracht
- Teamleden spreken de leerlingen en ouders aan op de afspraken, indien nodig.
- Bij (herhaalde) overtreding van de regel wordt dit gezien als probleemgedrag, interventies zie beslisboom
- **Internetprotocol van IKC Het Zwanenbos hangt zichtbaar in de klas. --> Kim**

Bijlage 2, stroomschema gedrag

Referentielijst

- Discriminatie: Een hardnekkige vorm van pesten* | Nederlands Jeugdinstituut. (n.d.). Retrieved September 10, 2021, from <https://www.nji.nl/pesten/discriminatie-een-hardnekkige-vorm-van-pesten>
- Egberink, I. J. L., Leng, W. E., & Vermeulen, C. S. M. (2018). *COTAN beoordeling 2018, Zien!* Www.Cotandocumentatie.Nl.
- Fekkes, M., van Gameren-Oosterom, H., Kamphuis, M., Rosenbrand, K., & de Beer, H. (2014). *Richtlijn: Pesten (2014)*. Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. <https://www.ncj.nl/richtlijnen/alle-richtlijnen/richtlijn/?richtlijn=1&rlpag=419>
- Kiriakidis, S., & Kavoura, N. (2010). Cyberbullying A Review of the Literature on Harassment Through the Internet and Other Electronic Means. *Family & Community Health*, 33, 82–93. <https://doi.org/10.1097/FCH.0b013e3181d593e4>
- Olweus, D. (1994). Bullying at School: Basic Facts and Effects of a School Based Intervention Program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, and Allied Disciplines*, 35, 1171–1190. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1994.tb01229.x>
- Rots & Water Instituut NL - Gadaku Instituut—Rots & Water programma. (n.d.). Retrieved September 10, 2021, from <https://www.rotsenwater.nl/inhoud-en-ontwikkeling/wat-is-rots-en-water/>
- Salmivalli, C. (1999). Participant role approach to school bullying: Implications for interventions. *Journal of Adolescence*, 22(4), 453–459. <https://doi.org/10.1006/jado.1999.0239>
- Wang, J., Iannotti, R. J., Luk, J. W., & Nansel, T. R. (2010). Co-occurrence of Victimization from Five Subtypes of Bullying: Physical, Verbal, Social Exclusion, Spreading Rumors, and Cyber. *Journal of Pediatric Psychology*, 35(10), 1103–1112. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/jsq048>